

Lligam emocional i reconstrucció de barris marginals per part dels seus habitants

01/2014 - Geografia. Un estudi analitza les característiques de l'activisme ambiental urbà en els barris històricament marginats del Casc Antic de Barcelona, la zona de Cayo Hueso de l'Havana i Dudley, a Boston. El lligam emocional que els habitants tenen amb els seus barris és la principal motivació per a l'acció, que té per objectiu la reconstrucció i revitalització comunitàries de l'entorn veïnal per tal de recuperar la identitat local i la qualitat del medi ambient i revertir l'abandonament i la decadència del barri.

Des de 2001, els residents amb baixos ingressos, immigrants i els seus diversos partidaris al barri del Casc Antic de Barcelona han unit les seves forces per revitalitzar àrees degradades tot embellint els espais comunitaris, autogestionant parcs i patis d'esbarjo i fent horts comunitaris. De la mateixa manera, des de 1988, els habitants i organitzacions de la degradada zona afrocubana de Cayo Hueso, l'Havana, han organitzat granges, espais verds i parcs infantils. A Dudley, un barri amb població de Cap Verd, llatina i afroamericana de Boston, residents i organitzacions locals s'han unit des de 1980 per transformar aparcaments abandonats en granges urbanes, parcs, mercats d'aliments frescos, fleques, centres esportius i parcs infantils. Aquests casos il·lustren com els activistes de la comunitat en els barris urbans històricament marginats treballen proactivament per millorar la qualitat ambiental de la seva zona, en ciutats de països del Nord i del Sud.

Les investigacions anteriors en el camp anomenat justícia ambiental han documentat que els riscos ambientals i els accidents estan desproporcionadament ubicats en barris exclosos i que els residents locals protesten cada vegada més pels danys ambientals, així com per les condicions de vida precàries. No obstant això, fins ara se sap poca cosa sobre la influència de les identitats d'aquests activistes, el seu sentit de lloc, i la seva interpretació més àmplia de la història urbana en la mobilització ambiental de les comunitats històricament marginades. Més enllà dels objectius generals de fer espais més respectuosos amb el medi ambient, la sostenibilitat, o la justícia social, quins són els significats personals, íntims i basats en el lloc de l'activisme ambiental urbà?

En aquest article, a través de l'estudi de cas del Casc Antic (Barcelona), Dudley (Boston) i l'Havana (Cuba), tracto d'entendre el paper del lligam emocional amb la mobilització ambiental als barris en dificultats a través de diferents sistemes polítics i contextos d'urbanització. Examino les diferents connexions que els activistes desenvolupen i expressen cap als barris amb condicions ambientals deficientes de llarg termini i com la seva experiència del barri dona forma a la seva participació en projectes de revitalització de l'entorn.

Residents compromesos i els seus partidaris sense ànim de lucre al Casc Antic, Dudley i Cayo Hueso tenen una forta connexió amb el barri a través de les seves característiques físiques i arquitectòniques i les relacions que hi han construït amb el temps. Aquesta connexió amb el lloc també es basa en la història i les tradicions, les experiències comunes de fragmentació i alteració i l'activisme en si. No obstant això, amb el temps l'experiència i el lligam emocional al barri dels activistes els van fer adonar-se de les conseqüències generalitzades de l'abandonament del barri, la decadència i la degradació en la qualitat del medi ambient, així com en la identitat local. Aquesta memòria i realització, filtrada per un sentit de la responsabilitat, el desig de creixement personal, i un compromís amb l'entorn urbà, els demana que s'involucrin en la seva localitat a través de projectes socioambientals. Els activistes han emprès accions en una àmplia varietat de dominis complementaris -per exemple, des de la neteja a l'agricultura segura, dels espais verds a l'activitat física- que es construeixen entre tots.

El més important, els activistes vinculaven el seu treball comunitari per a la revitalització de l'entorn a Dudley, Cayo Hueso i el Casc Antic a refer un lloc per als residents. Independentment dels sistemes polítics i contextos d'urbanització, els residents dels barris marginats comparteixen la pèrdua i la por a la supressió a través de múltiples formes de pertorbació al seu barri, des de la gentrificació a l'expansió del turisme. En conseqüència, els activistes locals creuen en la creació d'entorns veïnals de benvinguda, protecció, reparació, i cura. El seu objectiu és reconstruir una comunitat urbana trencada i la lluita contra la pena. La seva mobilització s'arrela en els records, l'enfortiment, i la capacitat de recuperació. Per exemple, projectes com parcs urbans i horts comunitaris estan motivats tant per sentiments de nostàlgia cap a la desaparició de les pràctiques de la comunitat, que els activistes locals intenten recrear, com per un desig de reconstruir un lloc més vibrant, cohesionat i acollidor per als residents.

A més, els activistes ambientals lliguen estretament la justícia i la seguretat del medi ambient amb la reconstrucció del seu lloc. També tracten de recrear refugis i llocs segurs per als residents històricament exclosos. Els espais verds com ara jardins comunitaris o parcs contribueixen a l'enfortiment no només a nivell individual, sinó també a nivell comunitari. Els llocs segurs són espais pedagògics que permeten als residents marginats rebre suport, recuperar records, i reconstruir una identitat individual i col·lectiva positiva després d'anys de decadència i abandonament.

En suma, a escala urbana local, les grans diferències en els nivells de desenvolupament no semblen importar molt a les iniciatives impulsades i patrocinades per la comunitat. El que sembla més important són les formes en què els individus i els grups perceben l'exclusió a la ciutat, l'experiència de lligam emocional al lloc com una motivació per a l'acció, i desenvolupar visions per a la reconstrucció i refundació del lloc.

Isabelle Anguelovski

Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals

Isabelle Anguelovski. From Environmental Trauma to Safe Haven: Place Attachment and Place Remaking in Three Marginalized Neighborhoods of Barcelona, Boston, and Havana. *City & Community* 12(3):211-237. 2013.